

Η ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ ΩΣ ΔΕΚΑΔΙΚΟ ΛΟΓΑΡΙΘΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ, Η ΥΠΟΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟ ΤΙΜΑΙΟ ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΡΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΙΕΡΑ ΟΡΓΙΑ

«Τί ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον; Τετρακτύς, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁρμονία ἐν ἣ αἱ Σειρήνες»¹. Ὁ Ἡράκλειτος ἀποφαίνεται σχετικῶς πρὸς τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν: «ὁ ἄναξ οὐ τὸ μαντεῖον ἐστὶ τὸ ἐν Δελφοῖς οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει»². Συνεπῶς, ἡ Τετρακτύς σημαίνει. Τὸ σημαίνειν, ὡς μεσότης τῶν λέγειν καὶ κρύπτειν, ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς ἁρμονίας, ἡ ὁποία, ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἀφορῶν στίς ἀκρότητες μονοσήμαντο. Τὸ ἀσυμβίβαστο μεταξὺ τοῦ σημαίνειν καὶ τῆς βασικῆς γλωσσικῆς ιδιότητος τοῦ μονοσημάντου ὁδηγεῖ στὸν χαρακτηρισμὸ ὅλων ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ἡ Τετρακτύς «οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει», ὡς ἀρρήτων. Καί, ἐπειδὴ «ὁ ὅλος οὐρανὸς ἁρμονία ἐστὶ»³, ἡ «Παντέλεια»⁴ νοεῖται ὡς «ὁ ὅλος οὐρανός», ὡς τὸ πᾶν, τοῦ ὁποίου «αἱ διανοήσεις καὶ περιφοραὶ εἰσὶν συγγενεῖς τῷ ἐν ἡμῖν θεῷ»⁵. Βάσει τῶν ἀνωτέρω, κάθε λόγος περὶ ψυχῆς καὶ περὶ κόσμου, ὅπως ὁ μυστηριακὸς λόγος, ἀναγνωρίζεται ὡς ἄρρητος. Ταυτοχρόνως, ὁ κίνδυνος τῆς κατὰ τὴν ἀπόπειρα μεταδόσεως τῶν νοημάτων ἀποδομήσεως τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τῆς συνακολούθου ἀναιρέσεως τῆς ἁρμονίας, καθὼς καὶ ἡ «πρώιμη διαπίστωση ὅτι ὁρισμένες πνευματικὲς ἐμπειρίες δὲν μποροῦν νὰ μεταδοθοῦν σὲ ὅλους, παρὰ μόνο σὲ ἀδελφές ψυχές»⁶, ὁδήγησαν στὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀπορρήτου. Ἐξ ἄλλου, δὲν θὰ ἀπείχαμε πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἂν ἀναγνωρίζαμε τὸ ἴδιο τὸ κλασσικὸ ὡς ἄρρητο, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸ σημαίνει: ἡ ἐννοία του συμπτυκνοῦται στὴν δυνατότητα πολλαπλῆς ἀναγνώσεως τῶν ποικίλων ἐκφάνσεών του, δυνατότητα ἡ ὁποία προϋποθέτει πῶς, κατὰ τὴν ἐκάστοτε ἀνάγνωση, ἓνα πεδίο σημασιῶν παραμένει ἀναπόφευκτα σκοτεινόν, ὥστε ἡ κλασσικότης νὰ ἐγκλείει κάποιου εἶδους διπολισμὸ, συνοψίζοντας καὶ συναρμολογώντας ἐντὸς τῆς διάφορες ὄψεις τῆς ἴδιας πραγματικότητος.

Ὑπὸ τὸ πρῶμα αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ διπολισμοῦ προτείνεται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀρχὴ «ἐν τὸ πᾶν»⁷.

1. IAMBΛ., *Περὶ τοῦ Πυθαγορείου βίου*, 18, 82, 12-13 (ed. B.G. Deubner, Stuttgart, 1975), H. DIELS - W. KRANZ, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, Berlin, 1972¹⁶, ἀπ. C 4 (I, 464, 7) (ἐφεξῆς D.-K.).

2. ΠΛΟΥΤ., *Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν*, 21, 404 d 28-29 (ed. W. Sieveking - ed. corr. H. Cartner, Stuttgart - Leipzig, 1997²), ἀπ. B 93 (D.-K., I, 172, 6).

3. ΑΡΙΣΤ., *Μ.τ.φ.*, A 5, V, 986 a 4 [ed. T.E. Page - E. Capps - W.H.D. Rouse - L.A. Post - E.H. Warmington, τ.1 (I-IX), London, 1956⁴].

4. O. KERN, *Orphicorum Fragmenta*, Berlin, 1922, ἀπ. 309 (ἐφεξῆς O.F.).

5. ΠΛΑΤ., *Τίμ.*, 90 c 7-9 (ed. A. Rivaud, Paris, 1925).

6. P. SCHMITT, *The Ancient Mysteries in the Society of their Time*, χ.τ., 1944, ἐν W. F. ΟΤΤΟ, K. KERÉNYI, W. WILI, P. SCHMITT, *Ἑλληνικά Μυστήρια*, μετ. Α. Κοντός, Ἀθήνα, ἔκδ. Ἰαμβλίου, 1992, σ. 133.

7. ΠΛΑΤ., *ἐνθ. ἀν.*, 32 a 8, ΑΡΙΣΤ., *ἐνθ. ἀν.*, Γ 4, 1001 a 34, *Φυσ.*, A 3, 187 a 1-13 (ed. T.E. Page - E. Capps - W.H.D. Rouse - L.A. Post - E.H. Warmington, London, 1955), ΠΠΠΟΛ., *Αἰρέσ.* Ἐλεγχ., Θ 9, 14 (Ἀθῆναι, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1955) [ἀπ. B 22 50 (D.-K., I 161, 14-15)], O.F., ἀπ. 165, 297. Ἡ φράση ἀπαντᾶται αὐτούσια σὲ πλῆθος ἀποσπασμάτων τῶν Προσωκρατικῶν πβ. ἐνδεικτικῶς: ΞΕΝΟΦ., ἀπ. A 4 (D.-K., I 114, 19), A 33 (D.-K., I 122 32), A 35

Ὡς τὸ πᾶν ἀναγνωρίζεται τόσο ὁ «εἰς οὐρανός»⁸ ὅσο καί, γενικῶς, κάθε μονάς-ὑποσύνολό του⁹. Κατὰ τὴν πρώτην ἔννοιαν, ἡ ῥήσις «ἐν <τό> πᾶν», δηλώνει τὸ ἐνιαῖον τοῦ κόσμου («ἐν τὸ πᾶν»), διὰ τῆς παραγωγῆς «τῶν εἰδῶν ἀπάντων»¹⁰, ἐκ τοῦ ἀπολύτου Ἑνός («πᾶν τὸ ἐν»)¹¹. Ὁ Πρόκλος συνδέει τὸν σημαινόμενον ὑπὸ τῆς Τετρακτύος «ἕναν οὐρανόν» καὶ «αἰσθητὸν θεόν»¹² (τὸ πᾶν) πρὸς τὴν μυριάδα¹³: «ἔστιν τετράς ἡ Διονυσιακὴ θεότης, τετραυγέα, τετρακέρατόν, μυριάκις τῆς Ὀρφικῆς θεολογίας τὸν θεὸν ὑμνούσης»¹⁴. Πρόκειται περὶ μιᾶς συνδέσεως ἡ ὁποία ἴσως καθίσταται περισσότερο κατανοητὴ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ συμβόλου τῆς Τετρακτύος ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς «ἐν <τό> πᾶν», τοῦ παντός λαμβανομένου εἴτε ἀπολύτως καὶ ἀδιαιρέτως¹⁵ ὡς ὅλου εἴτε ὡς ἀδιαιρέτου¹⁶ ὑποσυνόλου τοῦ ἀπολύτου Ἑνός. Ἡ δεκάς, προερχόμενη ἐκ τοῦ μερισμοῦ τοῦ ἀπολύτου Ἑνός («πᾶν τὸ ἐν»), συνιστᾷ ἐνιαῖο σύνολο («ἐν τὸ πᾶν»), τοῦ

(D.-K., I 123, 17, 124, 6-7), ΗΡΑΚΛ., ἀπ. Β 50 (D.-K. I 161, 17), Α 7 (D.-K., I 109, 11), ΠΑΡΜΕΝ., ἀπ. Α 7 (D.-K., I 219, 34), Α 24 (D.-K., I, 221, 41), Α 34 (D.-K., I 223, 27), ΖΗΝΩΝ, ἀπ. Α 14 (D.-K., I 251, 1), Α 22 (D.-K., I 252, 36), ΜΕΛΙΣ., ἀπ. Α 5 (D.-K., I 260, 974 a 11 κ. ἐξ.), Β 5 (D.-K., I 269, 17).

8. ΠΛΑΤ., *Τίμ.*, 92 c 9.

9. Περὶ ἑνός, πρώτης μονάδος καὶ μονάδος, πβ. ΘΕΩΝΟΣ ΣΜΥΡΝ., *Τῶν κατὰ τὸ μαθηματικὸν χρησίμων εἰς τὴν Πλάτωνος ἀνάγνωσιν*, κεφ. Περὶ Ἀριθμητικῆς, γ-δ, σσ. 186-9 (Εἰσαγωγή - ἀπόδοσις στὴν νεοελληνικὴ - ἐπεξηγήσεις - σχόλια - ἱστορικὰ στοιχεῖα: Ε. Σπανδάγος, Ἀθήνα, 2003)· (ἐφεξῆς ΘΕΩΝ.). Τὸ θέμα ἐπανερχεῖται στοὺς Προσωκρατικούς (πβ. D.-K., στὰ οἰκεία χωρία). Ἐπίσης, περὶ τοῦ παντός, πβ. H.G. LIDDELL - R. SCOTT, *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, Ἀθῆναι, χ.χ., τ. III, λ. πᾶς, πᾶσα, πᾶν.

10. O.F., ἀπ. 315 (ΠΡΟΚΛ., *εἰς Πολιτ.*, II, 169, 20 Kr.).

11. Μὲ μαθηματικούς ὅρους, ἡ πρότασις «πᾶν τὸ ἐν» ἀποτελεῖ τὴν δυϊκὴ διατύπωση τῆς προτάσεως «ἐν τὸ πᾶν». Οὐσιαστικῶς, πρόκειται περὶ λεκτικοῦ καρκινογραφήματος. Οἱ διατυπώσεις τοῦ ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ [ἀπ. Α 35 (D.-K., I 123, 17)], τοῦ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ [ἀπ. Β 50 (D.-K., I 161, 17)], τοῦ ΖΗΝΩΝΟΣ [ἀπ. Α 14 (D.-K., I 251, 1), Α 22 (D.-K., I 257, 5)], τοῦ ΜΕΛΙΣΣΟΥ [ἀπ. Α 5 (D.-K., I 260, 974 A 11 κ. ἐξ.)], τοῦ ΠΛΑΤΩΝΟΣ (*Τίμ.*, 32 a 8.), τοῦ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ (*Μ.τ.Φ.*, Γ 4, 1001 a 34) καὶ τῶν O.F., ἀπ. 297 συνοψίζουν τὸ νόημα ἀμφοτέρων τῶν ἀνωτέρω προτάσεων, ἐφ' ὅσον δὲν χρησιμοποιεῖται σὲ αὐτὲς τὸ ὀριστικὸ ἄρθρον πρὸς διάκρισιν ἐνάρθρου, κατὰ τὸ σύνηθες, ὑποκειμένου καὶ ἀνάρθρου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κατηγορουμένου. Ἡ σημασία τῆς διακρίσεως ἔγκειται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ διανοητικὴ πορεία ἐκφράζεται διὰ τῆς πορείας τοῦ λόγου. Ἡ σημασιολογικὴ διαφορὰ μεταξὺ παντός (πᾶν = πᾶν ὄν, οἷονδ' ὅποτε ὄν) καὶ τοῦ παντός (τὸ πᾶν = τὸ ὅλον / ὁ κόσμος) δὲν ἐπηρεάζει τὸ νόημα τῆς φράσεως «πᾶν τὸ ἐν», ἀφοῦ ἡ ὁλότης συνίσταται ἐκ παντός (ὄντος). Ἐξ ἄλλου, ἡ διατύπωση «<τό> πᾶν τὸ ἐν» ἀνάγει στὴν ἀμφιστημία τῆς ἀνάρθρου διατυπώσεως. [Τὴν σημασία τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου ὅσον ἀφορᾷ στὴν δημιουργία καὶ ἀνάπτυξη τῆς φιλοσοφίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιστῆμης ἐπιστημαίνει ὁ B. SNELL, *Die Entdeckung des Geistes. Studien zur Entstehung des europäischen Denkens bei den Griechen*, Göttingen, 1975⁴ (μετ. Δ.Ι. Ἰακώβ, Ἀθήνα, 1997⁴), σσ. 295-302].

12. ΠΛΑΤ., *Τίμ.*, 92 c 8.

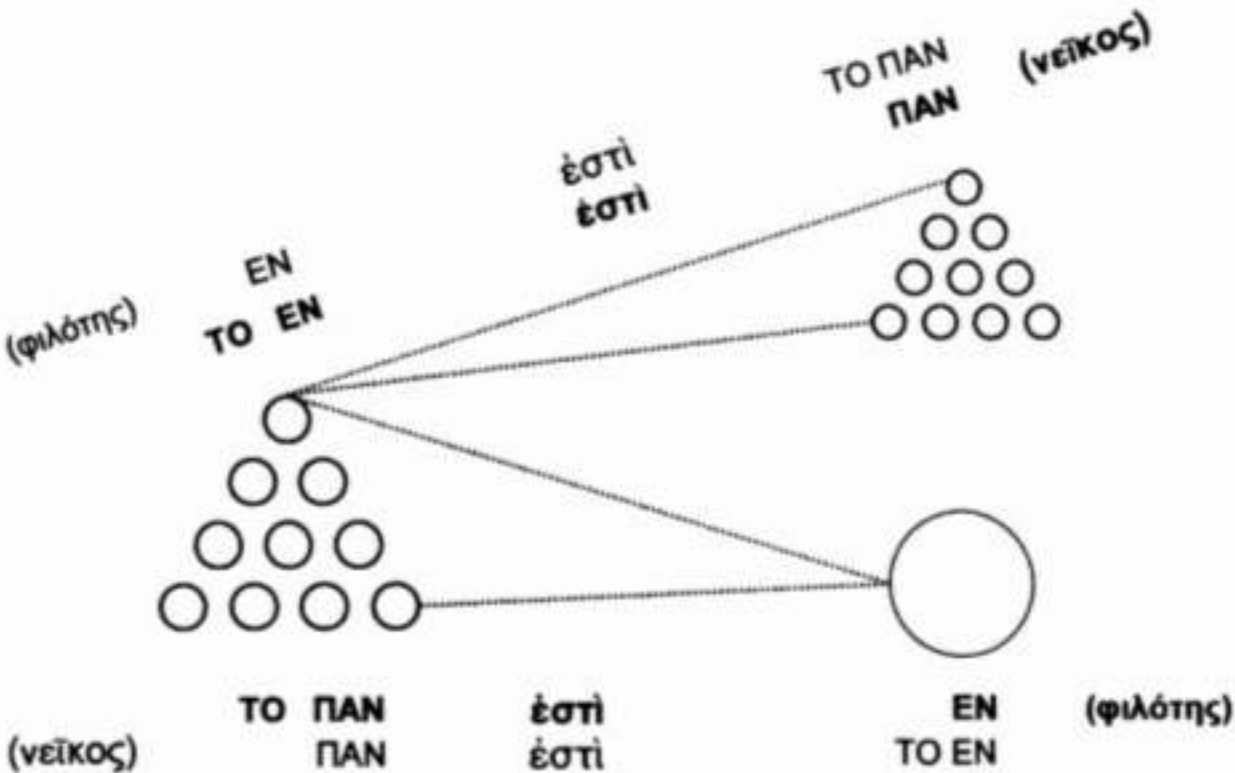
13. Τὰ μυριάκις, μυρίων συνδέονται ἐδῶ πρὸς τὸ ἀριθμητικὸ ἐπίθετο μύριοι, -αι, -α (προπαροξυτόνως) καὶ ὅχι πρὸς τὸ μυρίος, -α, -ον (= ἀναρίθμητος, ἄπειρος, ἀτελεύτητος) (πβ. H.G. LIDDELL - R. SCOTT, *μν. ἔργ.*, λ. μυρίος, -α, -ον).

14. O.F. ἀπ. 77 (ΠΡΟΚΛ., *εἰς Πολιτ.*, II, 169, 28 Kr.).

15. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὸ ἀπόλυτο Ἑν δὲν νοεῖται διηρημένον, διότι, ἀκόμη καὶ ἂν μερισθῇ (διαίρετόν), δὲν διαιρεῖται: «ἀντὶ γὰρ ἑνὸς γίνεται πολλά, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο ἀμερές τὸ ἐν» (ΘΕΩΝ., γ, σ. 42). Ἐπομένως, «τὸ πᾶν διαίρετόν ἀδιαίρετον» [ἀπ. Β 50 (D.-K., I 161, 14-15)].

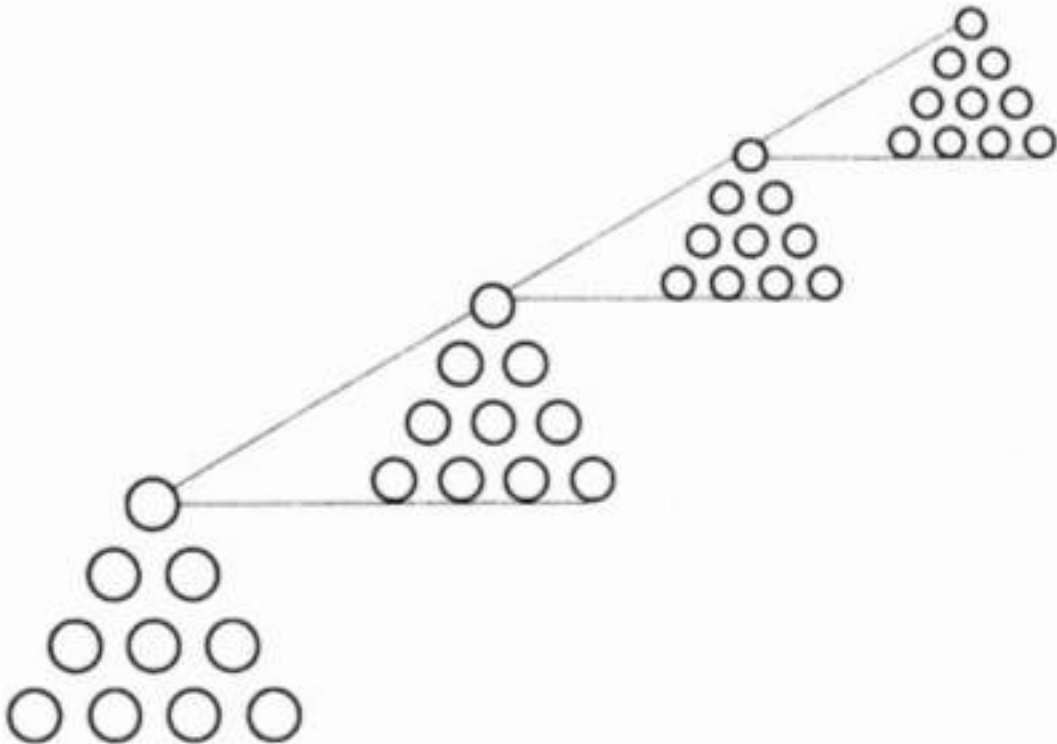
16. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι καὶ μερισθὲν παραμένει ἐν (ἐνιαῖο σύνολον), ὥστε ὁ κόσμος, καθὼς καὶ κάθε ὑποσύνολό του, νὰ συνιστᾷ ἐνιαῖον σύνολον καὶ σύστημα κλειστό, τοῦ ὁποῖου ἡ λειτουργία διέπεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Διατηρήσεως.

όποιου κάθε μονάς ἐγκλείει τὴν δεκάδα («πᾶν τὸ ἓν») κ.ο.κ. (σχ. 1). Μ' ἄλλους λόγους, οἱ δέκα ἐπὶ μέρους μονάδες τῆς πρώτης δεκάδος συνιστοῦν ἐπίσης δεκάδες (100), τῶν ὁποίων οἱ

Σχ. 1 Ἐν τὸ πᾶν - Πᾶν τὸ ἓν (δυϊκὴ διατύπωση).

ἐπὶ μέρους μονάδες ἀποτελοῦν καὶ πάλι δεκάδες (1.000), πού, μὲ τὴν σειρά τους, περικλείουν τὴν δεκάδα (10.000). Ἐπομένως, ἡ Τετρακτὺς ἀναγνωρίζεται, ἐν τῷ συνόλῳ, ὡς μυριάς¹⁷ (σχ. 2). Ἐφ' ὅσον μάλιστα τό, κατὰ τὸν ἔσχατο μερισμὸ του, ἴσο πρὸς τὴν μυριάδα ἀπόλυτο Ἐν

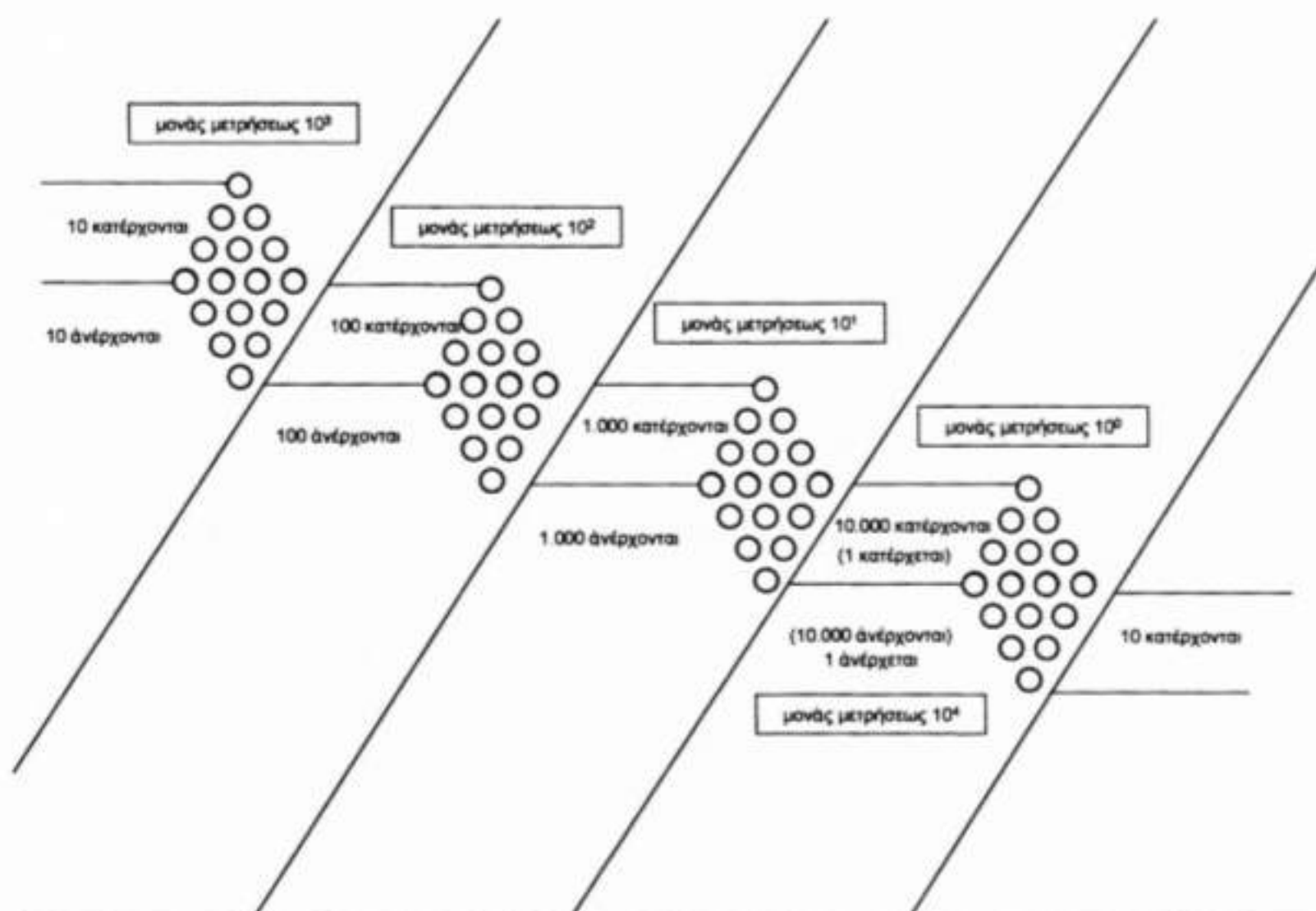
Σχ. 2 Τετρακτὺς

παραμένει ἀδιαίρετο¹⁸, ἡ ἰσότης ἰσχύει σὲ κάθε φάση τοῦ μερισμοῦ του: ἡ δεκάς, ἡ ἑκατοντάς καὶ ἡ χιλιάς προκύπτουν ἐκ τῆς χρήσεως διαφόρου μονάδος μετρήσεως τῶν μυρίων (ἡ μυριάς συνιστᾷ τὴν μονάδα μετρήσεως τῶν μυρίων, ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἀπόλυτο Ἐν, ἡ χιλιάς ἀποτελεῖ τὴν μονάδα μετρήσεως τῶν μυρίων, ὅσον ἀφορᾷ στὴν δεκάδα, ἡ ἑκατοντάς συνιστᾷ τὴν μονάδα μετρήσεως, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἑκατοντάδα, ἡ δεκάς ἀποτελεῖ τὴν μονάδα μετρήσεως τῶν μυ-

17. Ἡ γεωμετρικὴ ἔκφραση τῆς συλλήψεως αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐφαρμογὴ τοῦ θεωρήματος τοῦ Θαλῆ.

18. ΘΕΩΝ., ἐνθ. ἀν., ἀπ. Α 7 (D.-K., II, 73, 11).

ρίων, ὅσον ἀφορᾷ στὴν χιλιάδα καὶ ἡ μονὰς συνιστᾷ τὴν μονάδα μετρήσεως ὅσον ἀφορᾷ στὴν μυριάδα¹⁹). Ἡ ἀνωτέρω προσέγγιση, σὲ συνδυασμὸ πρὸς τὸ ἡρακλείτειον: «ὁδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ὡυτή»²⁰, δύναται νὰ προσφέρει μία ἐρμηνεία τοῦ περὶ τῶν περιόδων τῆς ψυχῆς πλατωνικοῦ χωρίου: «εἰς μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ ὄθεν ἦκει ἡ ψυχὴ ἐκάστη οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυ-

Σχ. 3 Ὁ κύκλος τῶν μυρίων ἐτῶν

ρίων»²¹ (σχ. 3).

Βάσει τῶν ἀνωτέρω, ὁ κύκλος τῶν μυρίων ἐτῶν συνδέεται πρὸς «τῆς Ὀρφικῆς θεολογίας τὸν θεόν», τοῦ ὁποῖου ἡ ἀναφορὰ παραπέμπει στὰ *Ἱερὰ Ὀργια* καὶ, μάλιστα, στὰ *Ἑλευσίνια*. Στὸ πλαίσιο αὐτῶν, συναντᾷμε τὴν ἀλληγορία τοῦ κύκλου τῆς σπορᾶς καὶ τῆς βλαστήσεως: «Ἀθηναῖοι μυοῦντες Ἑλευσίνια ἐπιδεικνύουσι τοῖς ἐποπτεύουσι τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν καὶ τελειότατον ἐκεῖ ἐποπτικὸν μυστήριον ἐν σιωπῇ τεθερισμένον στάχυν»²². Πρόκειται, ἴσως, περὶ ἑνὸς εἶδους ὑπομνήσεως τῆς ἀληθείας ἐκείνης ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ τρόπος ὑπάρξεως τοῦ παντός: Ἡ κλεις τοῦ συλλογισμοῦ ἐντοπίζεται στὴν συνειδητοποίηση τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἐπιδεικνυόμενος στάχυς ἀποτελεῖ ἐνιαῖο σύνολο, τοῦ ὁποῖου κάθε στοιχεῖο (σπόρος) ἐμπεριέχει ἐκ νέου τὸ σύνολο (στάχυς). Ἄν, δηλαδή, μετὰ τὸν πρῶτο θερισμό, λαμβάνομε ἕναν στάχυν ἢ λ σπόρους, μετὰ τὸν δεύτερο θερισμό, λαμβάνομε $\lambda \cdot \lambda = \lambda^2$ σπόρους, μετὰ τὸν τρίτο θερισμό, $\lambda^2 \cdot \lambda = \lambda^3$ σπόρους κ.ο.κ. Ἐξ αὐτοῦ, προκύπτει ἡ γεωμετρικὴ πρόοδος $\lambda, \lambda^2, \lambda^3, \dots, \lambda^n$. Προκειμένου περὶ τῆς Τετρακτύος, ὁ πρῶτος

19. Παρατηρεῖται πὺς ὁ κύκλος ὁλοκληροῦται, ὅταν ἡ μονὰς, ἀπὸ πηλίκον (ἀπόλυτο Ἐν) καταστῇ διαιρέτης (ὑποσύνολο). Πρέπει νὰ σημειωθῇ πὺς ἡ χιλιάς, λόγου χάριν ὡς πηλίκον (= ἡ μυριάς σὲ χίλια τμήματα ἴσα πρὸς τὴν δεκάδα - ἡ τρίτη, κατὰ ἐπίπεδο, ἐνδοκοσμικὴ ἐκφάνση τοῦ ἀπολύτου Ἐνός) διαφέρει τῆς χιλιάδος ὡς μονάδος μετρήσεως (= ὑποσύνολο τοῦ ἀπολύτου Ἐνός).

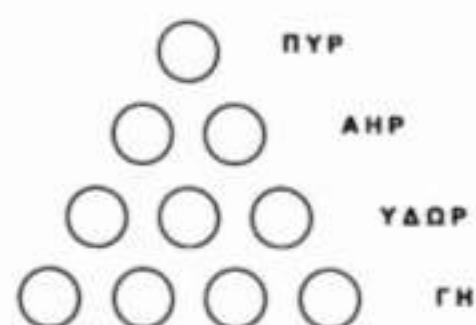
20. ΙΠΠΟΛ., *ἐνθ.ἀν.*, Θ 10, σ. 348, 15, ἀπ. Β 60 (D.-K., I 164, 5), Β 50 (D.-K., I 161, 14-15).

21. ΠΛΑΤ., *Φαῖδρ.*, 248 e 7-8 (ed. E.H. Warmington, London, 1971¹⁴).

22. ΙΠΠΟΛ., *ἐνθ.ἀν.*, Ε 8, σ. 257, 7-9.

δρος αλλά και ο λόγος της αποτελούμενης από τέσσερις δρους γεωμετρικής προόδου θεωρείται ίσος προς την δεκάδα: $10, 10^2, 10^3, 10^4$. Έπομένως, ο τεθερισμένος στάχυς (λ) αντιστοιχεί προς την πρώτη ένδοκοσμική εκδήλωση του απολύτου Ένός, την δεκάδα, δηλαδή «ο στάχυς οὗτός ἐστι [...] ὁ [...] φωστήρ τέλειος μέγας»²³.

Ὡς κοσμολογική έκφραση της τετραδικῆς υπάρεξης τοῦ παντός ἐκλαμβάνονται τὰ συνιστώμενα Τετρακτύν²⁴ τέσσερα στοιχεία (σχ. 4), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Δημιουργός «συνέστη-

Σχ. 4 Ἡ Τετρακτὺς τῶν τεσσάρων στοιχείων.

κεν τὸ τοῦ παντός σῶμα», κατὰ τὴν περιγραφὴ τοῦ πλατωνικοῦ *Τιμαίου*²⁵. Ταυτοχρόνως, ἡ Τετρακτὺς, ὡς «τὸ τοῦ παντός σῶμα», περικλείει τὸ πλῆθος τῶν ἐντὸς τοῦ Διὸς («Ζεὺς τοι τὰ πάντα»²⁶) θεῶν. Ὑφίσταται, κατὰ συνέπειαν, ἀντιστοιχία τῶν στοιχείων καὶ τῶν

23. Αὐτ., 9-10.

24. ΘΕΩΝ, λη', σ. 98.

25. ΠΛΑΤ., *Τίμ.*, 31 b 6 - 32 c 3: «ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντός ἀρχόμενος συνίσταται σῶμα ὁ Θεὸς ἐποίησε. δύο δὲ μόνω καλῶς συνίστασθαι τρίτου χωρὶς οὐ δυνατόν· δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ δεῖ τινὰ ἀμφοῖν συναγωγὸν γίγνεσθαι. δεσμῶν δὲ κάλλιστος ὅς ἂν αὐτὸν καὶ τὰ συνδούμενα ὅτι μάλιστα ἐν ποιῇ, τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν. ὁπόταν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὀντινωνοῦν ἢ τὸ μέσον, ὅτιπερ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτό, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον, καὶ πάλιν αὖθις, ὅτι τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ μέσον, τὸ μέσον πρὸς τὸ πρῶτον, τότε τὸ μέσον μὲν πρῶτον καὶ ἔσχατον γιγνόμενον, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον αὖ μέσα ἀμφοτέρω (μὲ τὸ νὰ γίνεταί ὁ μέσος ὅρος ἄκρος καὶ ἀμφοτέροι οἱ ἄκροι μέσοι), πανθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης τὰ αὐτὰ εἶναι συμβήσεται, τὰ αὐτὰ δὲ γενόμενα ἀλλήλοισ ἐν πάντα ἔσται. εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μὲν, βάθος δὲ μηδὲν ἔχον ἔδει γίγνεσθαι τὸ τοῦ παντός σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει τὰ τε μεθ' αὐτῆς συνδεῖν καὶ ἑαυτήν, νῦν δὲ στερεοειδῆ γὰρ αὐτὸν προσήκειν εἶναι, τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ αἰεὶ μεσότητες συναρμόττουσιν· οὕτω δὲ πυρὸς τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θείει, καὶ πρὸς ἀλλήλα καθ' ὅσον ἦν δυνατόν ἀνά τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὅτιπερ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὕδωρ, καὶ ὅτι ἀήρ πρὸς ὕδωρ, ὕδωρ πρὸς γῆν, συνέδησεν καὶ συνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἄπτόν. καὶ διὰ ταῦτα ἐκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογήσαν, φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστε εἰς ταῦτόν αὐτῷ συνελθὼν ἄλυτον ὑπὸ τοῦ ἄλλου πλὴν ὑπὸ τοῦ συνδῆσαντος γενέσθαι». Ὁ ΘΕΩΝ (λη', ἐνθ. ἀν.) σημειώνει πῶς «ὅπερ γὰρ ἐν ἐκείνῃ (δηλ. τὴν κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς ἀναλογίαν) μονάς, ἐν ταύτῃ πῦρ· ὁ δὲ δυάς, ἀήρ· ὁ δὲ τριάς ὕδωρ· ὁ δὲ τετράς γῆ. τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τῶν στοιχείων κατὰ λεπτομέρειαν καὶ παχυμέρειαν, ὥστε τοῦτον ἔχειν λόγον πῦρ πρὸς ἀέρα, ὃν ἐν πρὸς β', πρὸς δὲ ὕδωρ, ὃν ἐν πρὸς γ', πρὸς δὲ γῆν, ὃν ἐν πρὸς δ'». Στὴν περίπτωσιν αὐτή, ὅμως, δὲν πρόκειται περὶ γεωμετρικῆς προόδου, ὅπως ἀπαιτοῦν τὰ πλατωνικὰ δεδομένα. Ἡ φαινομενικὴ ἀντίφασις αἴρεται, ἂν οἱ α', β', γ', δ' θεωρηθοῦν ὡς λογάριθμοι. Πράγματι, ἡ Τετρακτὺς συνιστᾷ σύστημα δεκαδικῶν λογαρίθμων, ἐφ' ὅσον ἐγκλείει τὴν γεωμετρικὴν πρόοδο (1), 10, 10², 10³, 10⁴ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν πρόοδο (0), 1, 2, 3, 4, τῆς ὁποίας ἕκαστος ὅρος εἶναι ὁ λογάριθμος τοῦ ἀντιστοίχου ὅρου τῆς γεωμετρικῆς προόδου.

26. O.F., ἀπ. 21 a, A. NAUCK, *Tragicorum Graecorum Fragmenta*, χ.τ., 1962, AESCH., ἀπ. 70, π.6. H. J. METTE, *Supplementum Aeschyleum*, Berlin, 1939, ἀπ. 52.

συνδυασμῶν τους πρὸς θεοὺς καὶ θεοὺς - τέκνα. Ἡ ἀντιστοιχία αὐτή, διὰ τῆς θεωρήσεως τῶν στοιχείων ἢ τῶν συνδυασμῶν των ὡς σημείων ἢ, τρόπον τινά, ὡς κοσμολογικῶν προβολῶν τῶν θεῶν, παρέχει δυνατότητα προσεγγίσεως τῆς ἀρρήτου καὶ σκοτεινῆς θεϊκῆς ὑπάρξεως. Στόχον τῆς ἀπόπειρας αὐτῆς δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ συνιστᾷ ἡ ἀντικατάσταση τοῦ σκότους ἀπὸ τὸ φῶς, τῆς ἀγνοίας ἀπὸ τὴν γνώση, ἀλλὰ μόνον ἡ δημιουργία ἐνὸς φωτεινοῦ σκότους, ἡ γνώση τῆς ἀγνοίας μας ἢ ἡ βίωση τῆς ἀληθείας ὅτι «τὸ αἰε καταλαμβανόμενον τῶν μὲν προκαταληφθέντων πάντων μεῖζόν ἐστιν, οὐ μὴν ὀρίζει ἐν ἑαυτῷ τὸ ζητούμενον»²⁷, καθ' ὅσον «τῆς μακαρίας ἐκείνης τῶν ἀγαθῶν φύσεως πολὺ μὲν ἐστὶ τὸ αἰε εὐρισκόμενον, ἀπειροπλάσιον δὲ τοῦ πάντοτε καταλαμβανομένου τὸ ὑπερκείμενον καὶ τοῦτο εἰς τὸ διηνεκὲς γίνεται τῷ μετέχοντι»²⁸. Ὡστε ἡ Τετρακτὺς βιοῦται ὡς μὴ προσπελάσιμη, μὲ μόνην ὁδὸν προσπελάσεώς της τὸν ἐνστερνισμό τοῦ ἀπροσπελάστου της.

Εἰρήνη-Φωτεινὴ ΒΙΑΤΑΝΙΩΤΗ
(Ἀθῆναι)

27. *P.G.*, τ. 44, 941 c 4-5.

28. *P.G.*, τ. 44, 940 d 1 - 941 a 3. Ἡ ἰδέα πὺς «ἀπειροπλάσιον τοῦ πάντοτε καταλαμβανομένου τὸ ὑπερκείμενον» δύναται νὰ ἀποδοθῇ μαθηματικῶς διὰ τῆς θεωρίας τῶν γεωμετρικῶν προόδων: ἔστωσαν τρεῖς διαδοχικοὶ ὅροι $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ μιᾶς γεωμετρικῆς προόδου. Ἡ ἀπόσταση μεταξὺ α_2 καὶ α_3 εἶναι πολλαπλάσια τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ α_1 καὶ α_2 κατὰ τὸν λόγον λ τῆς προόδου αὐτῆς. Ἄν οἱ $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \dots, \alpha_n$ ἀποδίδουν βαθμίδες τῆς ἀνόδου, καθίσταται φανερό ὅτι, ὅσο κανεὶς ἀνέρχεται, τόσο τὸ ὕψος τῆς ἐπομένης βαθμίδος προσεγγίζει τὸ ἄπειρον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὕψος τῶν ἀρχικῶν βαθμίδων, τὸ ὁποῖο τείνει νὰ θεωρηθῇ ἀπειροελάχιστον. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ὁ μετέχων, «ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς μεταλαμβάνων» (*P.G.* τ. 44, 941 c 9-10), «πάντοτε διὰ τῶν ἀνωτέρων ὁδεύει πρὸς τὸ ἀόριστον» (αὐτόθι, 941 c 14-15), ὁμολογώντας «εἰδέναι μὲν μηδέν, πλὴν αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι» [ΔΙΟΓ. ΛΑΕΡΤ., *Βίοι Φιλοσόφων*, II, V, XVI, 3-4 (Lipsiae 1833)]. Τὴν ὑπέρβαση ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἀνοδὸν [«ἑαυτοῦ μεῖζων», (*P.G.* 941 b 5)] ὑποδηλώνει πιθανῶς καὶ ὁ χαλδαϊκὸς χρησμός: «Ἔστι γάρ τι νοητόν, ὃ χρὴ σε νοεῖν νόου ἄνθει» [E. DES PLACES, *Oracles Chaldaïques*, Paris, Les Belles Lettres, 1989², I (p. 11 KROLL = DAMASCIUS, I, 154, 16-26), I]. Ὁ νοῦς καλεῖται ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τοῦ φυτοῦ τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς ἀνθήσεως, ὑπερβαίνει ἑαυτό. Τὸ ἄπειρον τῆς ἀναζητήσεως ἀναγνωρίζει ὁ Ἡράκλειτος «ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο, πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν· οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει» [ἀπ. B 45 (D.-K., I, 161, 1-2) = ΔΙΟΓ. ΛΑΕΡΤ., *ἐνθ. ἀν.*, IX, I, VI, 8-10]. Καὶ ὁ ΠΛΑΤΩΝ [Ἐπιστ. Ζ, 341 c 6 - d 2 (éd. J. Souihlé, Paris, 1926)] περιγράφει ἐναργέστατα τὸ συγκλονιστικὸ δῶμα τῆς πορείας πρὸς τὴν νόησιν τοῦ νοητοῦ: «ρήτὸν γὰρ οὐδαμῶς ἐστὶν [...], ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας γιγνομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τοῦ συζῆν ἐξαίφνης, οἷον ἀπὸ πυρὸς πηρόσαντος ἐξαφθὲν φῶς, ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον ἑαυτὸ ἤδη τρέφει».

